

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.8.22>

УДК 351.74:342.9(477:4-672NATO)

V. I. Dorosh,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5376-6593>

**РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ НА
ЗАСАДАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО**

V. Dorosh,

PhD student of the Department of Public Management and Administration,

State University of Information and Communication Technologies

**REFORMING THE SYSTEM OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY
OF MILITARY PERSONNEL IN UKRAINE ON THE BASIS OF
IMPLEMENTATION OF NATO STANDARDS**

У статті проведено комплексний аналіз сучасного стану та проблем правового регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців в Україні у контексті євроатлантичної інтеграції. Досліджено основоположні стандарти та принципи дисциплінарної практики в державах-членах НАТО, зокрема щодо юрисдикції, видів стягнень,

процедурних гарантій і ролі уповноважених суб'єктів. Виявлено ключові недоліки чинного українського законодавства та актуальних законопроектних ініціатив, серед яких: відсутність системного підходу, порушення принципу пропорційності, недостатня правова визначеність і послаблення процесуальних прав військовослужбовців.

На основі порівняльно-правового аналізу та аналізу наданих інформаційно-аналітичних матеріалів обґрунтовано напрями реформування національної системи адміністративної відповідальності. Запропоновано шляхи імплементації стандартів НАТО, що включають удосконалення класифікації адміністративних проступків, диференціацію стягнень, посилення процесуальних гарантій особи, зокрема права на захист та оскарження, а також інституційне зміцнення суб'єктів, відповідальних за підтримання військової дисципліни.

This article examines the complex issue of reforming the system of administrative liability for military personnel in Ukraine. The topic's relevance is driven by Ukraine's strategic course toward NATO membership, which requires a profound transformation of the security and defense sector, and by the conditions of a full-scale war, which sharpen the dilemma between maintaining strict discipline and upholding fundamental human rights. The aim is to develop practical and scientific recommendations for implementing the Alliance's standards into national legislation to achieve this balance.

Based on the analysis, systemic problems in Ukrainian regulation have been identified: insufficient legal certainty and the use of blanket norms, the unregulated legal status of digital tools, disproportionate sanctions, and significant risks of violating the individual's right to defense through simplified liability procedures that contradict the principles of a fair trial.

In contrast, a study of NATO standards, enshrined in the SOFA Agreement and national practices (USA, Canada, Poland), demonstrates that their systems are based on the principles of legality, proportionality, which allows for the

individualization of punishment, and clear procedural guarantees. This approach treats liability not only as a punitive tool but also as an educational one, strengthening the rule of law through trust and professionalism.

Based on the results of a comparative legal analysis, specific directions for reform are substantiated. It is proposed to codify a clear classification of offenses in the Disciplinary Statute and to develop a differentiated, proportional system of penalties. The necessity of legislatively enshrining enhanced procedural guarantees for military personnel, particularly the right to be heard and the right to professional legal assistance, is emphasized, as is the development of a capable Military Police as a key institution for ensuring legality and preventing abuses of power. The conclusion is that this reform is not merely a technical-legal task but a fundamental prerequisite for building a modern army that operates on the principles of the rule of law and is compatible with Alliance forces.

Ключові слова: *адміністративна відповідальність, військовослужбовці, дисциплінарний статут, стандарти НАТО, військова дисципліна, військова юстиція, Кодекс України про адміністративні правопорушення.*

Keywords: *administrative liability, servicemen, disciplinary statute, NATO standards, military discipline, military justice, Code of Ukraine on Administrative Offences.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стратегічний курс України на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), закріплений у Конституції України, передбачає глибоку та всеосяжну трансформацію сектору безпеки й оборони. Одним із ключових елементів цієї трансформації є реформування системи юридичної відповідальності військовослужбовців, зокрема адміністративної, з метою досягнення сумісності зі стандартами та принципами, що діють в арміях держав-членів Альянсу. В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації

питання підтримання високого рівня військової дисципліни та правопорядку набуває особливої гостроти, оскільки безпосередньо впливає на боєздатність Збройних Сил України та інших військових формувань.

Водночас забезпечення дисципліни не може відбуватися шляхом нівелювання фундаментальних прав і свобод людини, гарантованих як національним, так і міжнародним правом. Стандарти НАТО у цій сфері ґрунтуються на балансі між необхідністю підтримання дисципліни та безумовною повагою до прав військовослужбовця, що вимагає наявності чітких, прозорих і справедливих процедур притягнення до відповідальності. Відтак, науково-практичне завдання полягає у розробці такої моделі адміністративної відповідальності, яка б, з одного боку, ефективно запобігала правопорушенням у військовому середовищі, а з іншого – відповідала принципам верховенства права, пропорційності, правової визначеності та забезпечувала належні процесуальні гарантії для військовослужбовців. Актуальність цього завдання підсилюється численними законодавчими ініціативами, спрямованими на удосконалення механізмів притягнення до відповідальності, що свідчить про нагальну практичну потребу в якісному оновленні відповідного правового поля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика юридичної, в тому числі адміністративної та дисциплінарної, відповідальності військовослужбовців неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Вагомий внесок у розробку концептуальних засад функціонування системи військової юстиції зробили такі вчені, як В. Ф. Залужний, С. О. Шаптала, Л. В. Кримець, В. Й. Пашинський та інші [2]. Їхні праці закладають теоретичний фундамент для розуміння сутності та структури дисциплінарної відповідальності в контексті євроатлантичної інтеграції.

Значний пласт аналітичної роботи виконується Дослідницькою службою Верховної Ради України, яка здійснює експертизу законопроектів та надає інформаційно-аналітичні матеріали з актуальних питань. Так, аналізуючи проекти змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення

(КУПАП) щодо вдосконалення механізмів військового обліку, експерти вказують на суперечливість запропонованих норм, відсутність належного правового регулювання цифрових інструментів (наприклад, застосунок «Резерв+» та реєстр «Оберіг»), а також на потенційне порушення права особи на справедливий розгляд справи через запровадження спрощеного (заочного) порядку накладення стягнень. Критиці піддаються й ініціативи щодо посилення кримінальної відповідальності посадових осіб територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) і членів військово-лікарських комісій (ВЛК), де вказується на ризики надмірної криміналізації та конкуренції кримінально-правових норм, що ускладнює правозастосування.

Разом з тим, попри наявність ґрунтовних праць із загальних питань військової юстиції й аналізу окремих законодавчих ініціатив, наразі відсутнє комплексне дослідження, яке б системно поєднувало порівняльно-правовий аналіз стандартів адміністративної (дисциплінарної) відповідальності в країнах НАТО з глибоким аналізом проблем чинного українського законодавства та найновіших законопроектів. Невирішеною залишається частина загальної проблеми, що стосується розробки конкретних, науково обґрунтованих механізмів імплементації принципів пропорційності, правової визначеності та процесуальної справедливості, властивих практиці Альянсу, в процедури притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка науково-практичних рекомендацій щодо реформування системи адміністративної відповідальності військовослужбовців в Україні на засадах імплементації стандартів НАТО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз стандартів та принципів дисциплінарної відповідальності в державах-членах НАТО свідчить, що правове регулювання відповідальності військовослужбовців у державах-членах НАТО, хоч і має національні особливості, однак ґрунтується

на спільних фундаментальних принципах, закладених, зокрема, в Угоді між сторонами Північноатлантичного договору стосовно статусу їхніх збройних сил від 19 червня 1951 року (NATO Status of Forces Agreement, SOFA) [12]. Ця Угода визначає основи юрисдикції, встановлюючи, що військова влада держави, яка направляє контингент, має першочергове право здійснювати юрисдикцію над своїми військовослужбовцями щодо правопорушень, пов'язаних із виконанням службових обов'язків.

Аналіз дисциплінарної практики в таких державах, як США, Канада, Польща, Чеська Республіка, свідчить про існування кількох ключових стандартів [1]:

- *Принцип законності (легальності)*. Відповідальність настає лише за ті діяння, які чітко визначені як правопорушення у відповідних нормативних актах (наприклад, Уніфікований кодекс військової юстиції (UCMJ) у США, Кодекс службової дисципліни (CSD) у Канаді). Вичерпні переліки проступків та стягнень унеможливають довільне тлумачення з боку командирів.

- *Принцип пропорційності*. Вид та розмір стягнення мають бути адекватними тяжкості вчиненого проступку, обставинам його скоєння, особі порушника та його попередній поведінці. Так, у США процедура несудового покарання (NJP) передбачає широкий діапазон санкцій – від попередження до пониження у званні та штрафу, що дозволяє командирі індивідуалізувати покарання [1, с. 10].

- *Диференціація відповідальності*. Існує чітке розмежування між дисциплінарними проступками, за які настає дисциплінарна відповідальність, та кримінальними правопорушеннями. Дрібні порушення, як правило, розглядаються у дисциплінарному порядку командирами, тоді як серйозніші – військовими судами. Наприклад, у Канаді Директиви Міністерства оборони (DAOD) чітко регламентують, які правопорушення (зокрема, сексуального характеру чи пов'язані з вживанням алкоголю) можуть тягнути за собою різні види відповідальності [1, с. 18].

- *Належні процесуальні гарантії*. Військовослужбовець, стосовно якого ведеться провадження, має низку непорушних прав: право бути поінформованим про суть звинувачення; право надати пояснення та докази на свій захист; право на юридичну допомогу (включно з безоплатною); право на оскарження рішення. Наприклад, у США військовослужбовець може відмовитись від процедури NJP та вимагати розгляду справи військовим судом, хоча це несе ризик суворішого покарання у разі визнання винним [1, с. 12].

- *Чітка ієрархія суб'єктів накладення стягнень*. Повноваження командирів щодо застосування стягнень чітко розмежовані залежно від їхнього рангу та посади. Вищі командири мають ширший спектр санкцій. Це забезпечує субординацію та запобігає перевищенню повноважень.

Отже, система відповідальності в державах-членах НАТО – це не лише каральний, а й виховний і превентивний інструмент, що функціонує на засадах верховенства права та поваги до прав особи.

Сучасний стан і проблеми нормативного регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців в Україні характеризується тим, що в Україні адміністративна відповідальність військовослужбовців регулюється двома основними актами: Кодексом України про адміністративні правопорушення та Дисциплінарним статутом Збройних Сил України. Стаття 15 КУпАП встановлює, що військовослужбовці за вчинення адміністративних правопорушень несуть відповідальність за дисциплінарними статутами, за винятком низки правопорушень (зокрема, пов'язаних з порушенням правил дорожнього руху, митних правил, корупційних правопорушень тощо), за які вони несуть відповідальність на загальних підставах [8].

Дисциплінарний статут, у свою чергу, визначає сутність військової дисципліни, види заохочень та стягнень, а також порядок їх застосування [13]. Однак аналіз чинного регулювання та сучасних законодавчих ініціатив, проведений на основі наданих матеріалів, дозволяє виявити низку системних проблем:

1. Недостатня правова визначеність та «бланкетність» норм. Статті 210 та 210-1 КУпАП, що встановлюють відповідальність за порушення правил військового обліку та законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, є бланкетними, тобто відсилають до численних підзаконних актів (постанов Кабінету Міністрів, наказів Міноборони). Це ускладнює їх застосування та створює ризики неоднозначного тлумачення [3, с. 2].

2. Процедурні вади та ризики порушення права на захист. Законопроектні ініціативи щодо спрощення порядку притягнення до відповідальності за порушення правил військового обліку (зокрема, пропозиція скласти протокол за відсутності особи на підставі даних з реєстру «Оберіг») несуть значні ризики порушення права особи на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Як слушно зазначають експерти, інформація з реєстру сама по собі не може вважатися беззаперечним доказом вчинення правопорушення, а особа позбавляється можливості надати пояснення та заперечення [6, с. 3].

3. Непропорційність санкцій. Пропозиції щодо запровадження фіксованих сум штрафів (наприклад, 8500 грн «зі знижкою») без належного обґрунтування та без можливості їх диференціації суперечать принципу індивідуалізації відповідальності, закріпленому у статті 33 КУпАП. Санкція має враховувати характер правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан та інші обставини [5, с. 5].

4. Правова невизначеність цифрових інструментів. Попри активне впровадження електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного та резервіста і мобільного застосунку «Резерв+», їхній правовий статус, порядок реєстрації та ідентифікації, а також юридичні наслідки дій, вчинених через ці системи, залишаються недостатньо врегульованими на рівні закону. Численні підзаконні акти, що регулюють ці питання, часто не є офіційно оприлюдненими, що суперечить частині 3 ст. 57 Конституції України [11].

5. Конкуренція та дублювання норм. Ініціативи щодо запровадження нових складів кримінальних правопорушень для посадових осіб ТЦК та ВЛК

(проект закону № 12442) створюють ситуацію, коли одне й те саме діяння може підпадати під ознаки кількох норм (наприклад, нової пропонованої статті та вже існуючих ст. 364, 366, 426 КК України), що ускладнює кваліфікацію та створює правову невизначеність [10, с. 3].

3. Шляхи імплементації стандартів НАТО в систему адміністративної відповідальності військовослужбовців України. Реформування системи адміністративної відповідальності військовослужбовців має бути комплексним і спрямованим на імплементацію основоположних принципів, а не на точкове копіювання окремих норм. Ключовими напрямками реформи мають стати:

З цією метою, важливе значення матиме вдосконалення матеріальних норм, а саме:

- *Чітка класифікація проступків.* Необхідно розробити та закріпити у Дисциплінарному статуті чіткий та вичерпний перелік дисциплінарних проступків, розмежувавши їх за ступенем тяжкості. Варто розглянути доцільність введення поняття «незначного» проступку, за який може застосовуватися такий захід, як «дисциплінарна бесіда» (за аналогією з практикою Польщі та США), що не тягне за собою внесення до особової справи.

- *Диференціація та пропорційність стягнень.* Система дисциплінарних стягнень (ст. 48 Дисциплінарного статуту) має бути розширена та деталізована. Слід відмовитись від підходу «одна санкція для всіх» за порушення правил військового обліку та передбачити градацію штрафів залежно від повторності, умислу та інших обставин. Можливе запровадження таких стягнень, як тимчасове обмеження у певних правах (наприклад, позачерговий наряд) або короткостроковий арешт (гауптвахта) за більш серйозні проступки, що є поширеною практикою в НАТО.

- *Усунення правової невизначеності.* Усі норми, що встановлюють відповідальність, мають бути максимально чіткими та позбавленими бланкетних відсилань до підзаконних актів там, де це можливо. Повноваження

ТЦК та СП, порядок функціонування електронних реєстрів та кабінетів мають бути вичерпно врегульовані на рівні законів.

Окремим блоком завдань має стати посилення процесуальних гарантій, зокрема:

- *Забезпечення права на захист.* Необхідно законодавчо закріпити безумовний обов'язок уповноваженої особи (командира, начальника ТЦК та СП) забезпечити військовослужбовцю можливість надати пояснення та докази перед прийняттям рішення про накладення стягнення. Будь-які ініціативи щодо «заочного» притягнення до відповідальності без належного повідомлення та згоди особи є неприпустимими.

- *Розвиток інституту оскарження.* Процедура оскарження рішень має бути прозорою та ефективною. Необхідно чітко регламентувати як службовий порядок оскарження (старшому командирі), так і судовий. Важливо забезпечити реальну можливість військовослужбовця звернутися до адміністративного суду для захисту своїх прав.

- *Впровадження безоплатної правової допомоги.* За аналогією з Канадою, де діє Директорат адвокатських служб, слід розглянути можливість створення спеціалізованих підрозділів системи безоплатної правової допомоги для надання консультацій військовослужбовцям у справах про адміністративні (дисциплінарні) правопорушення.

Інституційне забезпечення, адміністративної відповідальності військовослужбовців, на нашу думку передбачатиме посилення ролі військової поліції, адже ефективне функціонування системи адміністративної відповідальності неможливе без належного інституційного забезпечення. Як свідчить досвід НАТО, ключову роль у фіксації правопорушень, зборі доказів та забезпеченні дотримання процедур відіграє військова поліція. Тому прискорена розбудова в Україні дієздатної Військової поліції, наділеної відповідними повноваженнями, є нагальною потребою [4]. Саме цей орган має стати гарантом законності під час притягнення до відповідальності, унеможливлючи свавілля.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Імплементация стандартів НАТО в систему адміністративної відповідальності військовослужбовців є складним, але вкрай необхідним завданням для України. Цей процес виходить за межі простої адаптації законодавства і стосується впровадження нової філософії військової дисципліни, що базується на верховенстві права, повазі до людської гідності та чітких процедурних гарантіях.

Проведений аналіз засвідчив, що сучасний стан правового регулювання в Україні та окремі законодавчі ініціативи мають суттєві вади, зокрема: системну неузгодженість, порушення принципів пропорційності та правової визначеності, а також ризики послаблення права особи на захист. На противагу цьому, практика держав-членів НАТО демонструє збалансований підхід, де суворість дисциплінарних вимог поєднується з непорушністю процесуальних прав військовослужбовця.

Для успішного реформування Україна має зосередитись на таких напрямках: 1) деталізація та класифікація адміністративних проступків у Дисциплінарному статуті та КУпАП; 2) запровадження гнучкої та пропорційної системи стягнень; 3) законодавче закріплення посиленних процесуальних гарантій для військовослужбовців, зокрема права бути вислуханим та права на професійну правничу допомогу; 4) чітке правове регулювання всіх цифрових інструментів, що використовуються у процесі; 5) інституційне зміцнення системи через розбудову ефективної Військової поліції.

Перспективами подальших наукових досліджень в контексті досліджуваної теми мають стати: обґрунтування моделі Дисциплінарного кодексу Збройних Сил України, який би системно інтегрував норми про відповідальність, замінивши чинний Статут; порівняльно-правовий аналіз інституту військового омбудсмена в країнах НАТО як додаткового механізму захисту прав військовослужбовців; наукове обґрунтування методик для

командирів щодо індивідуалізації стягнень і застосування альтернативних заходів виховного впливу.

Література

1. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо застосування дисциплінарних стягнень на військовослужбовців в Організації Північноатлантичного договору (НАТО) / ДСВРУ. 2024. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/analytical_notes-nb/74234.html

2. Залужний В. Ф., Шаптала С. О., Кримець Л. В., Пашинський В. Й. Концептуальні засади формування перспективної системи дисциплінарної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України в контексті євроатлантичної інтеграції. *Наука і оборона*. 2023. № 1. С. 15-28. URL: <http://nio.nuou.org.ua/issue/view/16839>

3. Інформаційна довідка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» (реєстр. № 11406 від 29.05.2024 р.) / ДСВРУ. 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33095.pdf>

4. Інформаційна довідка до проекту Закону України «Про внесення змін до розділу XIX Кримінального кодексу України щодо відповідальності за безповоротні втрати особового складу та/або знищення військової техніки або іншого військового майна та розслідування подібних фактів» (реєстр. № 11382 від 26.06.2024 р.) / ДСВРУ. 2024. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/inform_references-nb/75269.html

5. Інформаційна довідка щодо доцільності запровадження системи військової юстиції в Україні / ДСВРУ. 2024. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/inform_references-nb/73420.html

6. Інформаційна довідка щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну гвардію України» щодо вдосконалення правових засад застосування заходів примусу військовослужбовцями Національної гвардії України» (реєстр. № 10311 від 01.12.2023 р.) / ДСВРУ. 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33353.pdf>

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

8. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

9. Оглядове досьє щодо аналізу положень законодавчих актів, прийнятих за час роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання, спрямованих на імплементацію та/чи наближення до стандартів НАТО / ДСВРУ. 2023. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32502.pdf>

10. Парламентське дослідження стосовно запровадження військової юстиції в Україні та щодо проекту Закону України «Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України» (реєстр. № 10042 від 13.09.2023 р.) / ДСВРУ. 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33051.pdf>

11. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення механізмів притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення правил військового обліку та законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 13 берез. 2025 р. № 4316-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4316-IX#Text>

12. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 берез. 999 р. № 551-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text>

13. Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України : проєкт Закону України від 13 верес. 2023 р. № 10042. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42777>

14. Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces, June 19, 1951. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17265.htm

References

1. Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), “Analytical note on comparative legislation on the application of disciplinary sanctions to military personnel in the North Atlantic Treaty Organization (NATO)”, available at: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/analytical_notes-nb/74234.html (Accessed 25 July 2025).

2. Zaluzhnyi, V. F., Shaptala, S. O., Krymets, L. V. and Pashynskyi, V. Y. (2023), “Conceptual principles for the formation of a prospective system of disciplinary responsibility of servicemen of the Armed Forces of Ukraine in the context of Euro-Atlantic integration”, *Nauka i oborona*, [Online], vol. 1, pp. 15-28, available at: <http://nio.nuou.org.ua/issue/view/16839> (Accessed 25 July 2025).

3. Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), “Information note to the draft Law of Ukraine “On amendments to some legislative acts of Ukraine on the creation and strengthening of independence of the Military Police of Ukraine and the Specialized Military Prosecutor's Office”, available at: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33095.pdf> (Accessed 25 July 2025).

4. Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), “Information note to the draft Law of Ukraine "On amendments to section XIX of the Criminal Code of Ukraine regarding liability for irreversible losses of personnel and/or destruction of military equipment or other military property and investigation of similar facts”, available at:

https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/inform_references-nb/75269.html (Accessed 25 July 2025).

5. Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), “Information note on the feasibility of introducing a system of military justice in Ukraine”, available at: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/inform_references-nb/73420.html (Accessed 25 July 2025).

6. Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), “Information note on the draft Law of Ukraine “On amendments to the Law of Ukraine “On the National Guard of Ukraine” regarding the improvement of the legal framework for the use of coercive measures by servicemen of the National Guard of Ukraine”, available at: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33353.pdf> (Accessed 25 July 2025).

7. The Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR (1984), “The Code of Ukraine on Administrative Offenses”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (Accessed 25 July 2025).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 25 July 2025).

9. Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine (2023), “Overview dossier on the analysis of the provisions of legislative acts adopted during the work of the Verkhovna Rada of Ukraine of the ninth convocation, aimed at implementing and/or approximating NATO standards”, available at: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32502.pdf> (Accessed 25 July 2025).

10. Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), “Parliamentary research on the introduction of military justice in Ukraine and on the draft Law of Ukraine "On the organizational and legal foundations for the construction and functioning of the Military Justice of Ukraine”, available at:

<https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33051.pdf> (Accessed 25 July 2025).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2025), The Law of Ukraine “On amending the Code of Ukraine on Administrative Offenses to improve the mechanisms for bringing persons to administrative responsibility for violating the rules of military registration and legislation on defense, mobilization training and mobilization”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4316-IX#Text> (Accessed 25 July 2025).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine “On the Disciplinary Statute of the Armed Forces of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (Accessed 25 July 2025).

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2023), “On the organizational and legal foundations for the construction and functioning of the Military Justice of Ukraine: draft Law of Ukraine”, available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42777> (Accessed 25 July 2025).

14. North Atlantic Treaty Organization (NATO) (1951), “Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces”, available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17265.htm (Accessed 25 July 2025).

Стаття надійшла до редакції 08.08.2025 р.